

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֶמְדַּת יָמִים HEMDAT YAMIM

תולדות תשס"ט פרשת שבוע

נימוס – נא!

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

המו"מ הפוליטי בין יעקב ועשו בשאלת הבכורה = ההנהגה מתואר בפרשתנו כך:

"וַיִּזְדּוּ יַעֲקֹב וְיִזְדּוּ וַיִּבְא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטִי נָא מִן הָאֲדָמִים הָאֲדָמִים הִזָּה כִּי עֵיף אֲנִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוִם: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכֶּרֶה כִּיֹּם אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי: וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֹרֶה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשֶּׁבַע לִי כִּיֹּם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וַיִּזְדּוּ עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֹז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה:"

(בראשית פרק כ"ה כט-לד)

חז"ל דורשים ביטויים רבים המופיעים בפרשיה לגנותו של עשו וז"ל הגמרא:

"אמר רבי יוחנן, חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום... " (בבא בתרא דף טז עמוד ב).

לחז"ל גם ברור שהנזיד "האדום האדום" הוא נזיד העדשים הנזכר במפורש בהמשך, וז"ל הגמרא:

"ותנא: אותו היום נפטר אברהם אבינו, ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו.

ומ"ש של עדשים? אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי (אמרו בארץ ישראל משמו של רבה בן מרי)

מה עדשה זו אין לה פה, אף אבל אין לו פה. דבר אחר: מה עדשה זו מגולגלת, אף אבילות מגולגלת

ומחזרת על באי העולם". (שם).

צריך להבין מדוע מדגיש עשו שרצונו לאכול דווקא מן "האדום האדום"? ועוד קשה מדוע עשו שעבר

חמש עבירות באותו היום משתמש במילית הנימוס "נא"?

יתכן ותשובה אחת תענה על שתי השאלות.

המושג "נא" בעברית משמש בעברית מקראית במשמעות נוספת והיא "מבושל למחצה" או אינו מבושל

כל צרכו. כמו בהופעה שלו בעניין קרבן פסח "אל תאכלו ממנו נא" (שמות י"ב ט). מקור העניין הוא

כנראה ש"נא" פירושו עכשיו, כמו ב"אָנָא יִקְוֶה הוֹשִׁיעָה נָא אָנָא יִקְוֶה הַצְּלִיחָה נָא" (תהלים קי"ח כה).

בפסוק זה מבקש המשורר תשועה והצלחה עכשיו.

אם כן, העדשים קודם שנתבשלו כל צרכם, צבעם אדום. בתהליך הבישול משתנה צבעם מאדום לירוק.

עשו דורש לגמרי לא בנימוס - "הלעטתני נא" מיד-עכשיו, מן התבשיל קודם גמר בישולו. לכן מדגיש הוא

"מן האדום האדום", קודם שיתבשל כל צרכו ויאבד את צבעו האדום.

דיון זה מוביל אותנו לבירור שני מושגים נוספים והם "אנא" ו"אנה" (כגון: אָנָה יִקְוֶה זָכַר נָא אֶת אֲשֶׁר

הִתְהַלַּקְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאֵמַת וּבְלִבָּב שָׁלֵם וְהַטֹּב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי" מלכים ב' כ ג') ששניהם מתפרשים כלשון

תודה ובאים לרכך את ה"נא" של סוף הפסוק. עשו כמובן השתמש רק ב"נא".

עשו מתגלה כאן כפוליטיקאי גרוע! הוא בוטה, תובע במפגיע, איננו משתמש במילות נימוס והגרוע מכל -

הרצון לספק את הצורך העכשווי, דוחה אצלו את התכנון לטווח הארוך.

הבה נאחל לבניו של יעקב מנהיגים פוליטיים שישיכלו ללמוד ממנו ולא מאחיו עשו.

מוקדש לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה סבג

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

שער לדין

בחודשים הקרובים יתפוס מדור "שער לדין" את מקומו של המדור משפט והלכה – משפטי שאול / הלכה פסוקה. המדור "שער לדין" יעסוק בסוגיות יסוד במשפט העברי ויפתח לציבור הרחב פתח להבנת מושגי יסוד בתחום עבודת בית הדין על פי דין. בכך נבנה נדבך נוסף בקירוב משפט התורה לליבו של הציבור הרחב.

החיובים המוטלים על שומר אבידה

הרב יואב שטרנברג

לאחר שעסקנו בשאלה, באילו מקרים חייב אדם להרים אבידה על מנת להשיבה, נדון כעת בחובותיו של המוצא, כשומר אבידה.

חובות אלו מתחלקות לשלושה תחומים - (א) החובה לשמור על החפץ, עד שיגיע ליד בעליו (ב) החובה להכריז על החפץ כדי שהמאבד יוכל לקבלו בחזרה (ג) החובה להחזיר את החפץ בסימנים בלבד.

בגמרא (בבא מציעא כט.) נחלקו האמוראים בשאלה, מהי רמת חיוב השמירה של שומר אבידה - האם שומר אבידה נחשב כשומר חנם, או כשומר שכר. בביאור הסברא ששומר אבידה יחשב כשומר שכר, למרות שברור שאסור לו ליטול שכר מן הבעלים על עצם השמירה, אומרת הגמרא (בבא קמא נו:) שני הסברים: "רב יוסף אמר כשומר שכר דמי, בההיא הנאה דלא בעיא למיתבי ליה ריפתא לעניא הוי כשומר שכר. איכא דמפרשי הכי: רב יוסף אמר כשומר שכר דמי, כיון דרחמנא שעבדיה בעל כורחיה, הלכך כשומר שכר דמי".

ההסבר הראשון הוא המכונה 'פרוטה דרב יוסף': היות ששומר אבידה נחשב 'עוסק במצווה' הוא פטור מלתת צדקה בזמן שהוא מתעסק בשמירת האבידה (כגון בשעה שהוא גולל את הספר תורה על מנת שלא יתעפש וכדומה). הרווח שיש לשומר האבידה מחמת שהוא אינו צריך לתת צדקה בשעה זו, הופך אותו, לדעת רב יוסף, לשומר שכר.

ההסבר השני הוא, שסתם חיוב שמירה הוא כשל שומר שכר, דהיינו חיוב לשלם גם במקרה של גניבה ואבידה. ואמנם, מי שנהיה שומר מרצונו, סביר להניח שאינו מוכן להתחייב בגניבה ואבידה אם אינו מקבל שכר, אבל מי שהתורה מטילה עליו לשמור, כדוגמת שומר אבידה, הרי היא מטילה עליו את חיוב השמירה באופן הרגיל שלו - כולל תשלום במקרה של גניבה ואבידה.

בשולחן ערוך (חושן משפט סימן רצא סעיף ד) מבואר, ששומר אינו מתחייב לשמור על חפץ, אלא לפי מה שידע שהחפץ שווה. ולכן, אם אדם אמר לשומר שבתוך הארנק יש סכום כסף מסויים, והתברר שיש יותר והחפץ אבד, אין השומר חייב לשלם אלא לפי מה שידע מראש שנמצא בפנים.

קצות החושן (שם סק"ד) אומר, שהיסוד לדין זה הוא, שחיובי השמירה אינם חיובים שהתורה מטילה על האדם, אלא חיובים שהשומר נוטל על עצמו (וזאת על פי התירוץ האחרון בתוספות בכתובות נו: ד"ה ראשון). ולכן ברור ששומר אינו נוטל על עצמו חיוב מעל מה שהוא חושב שהחפץ שווה. לאור זאת מסתפק קצות החושן, מה יהיה הדין בשומר אבידה, כגון ששמר על חפץ שחשב שהוא זול, והתברר שהוא יקר: "ראוי לספק בשומר אבידה שסבור שהוא כסף כגון שהיה מחופה כסף ובתוכו זהב, מי נימא כיון דהתורה רמי עליה נטירותא בעל כרחו דכתיב ואספתו אל תוך ביתך הוה ליה כמו ארנקי בגדיש לר' יהודה דחייב אע"ג דאינו אלא פשיעה כיון דאינו תלוי בקבלתו, או נימא דגם בשומר אבידה כה"ג פטור?".

הספק של קצות החושן תלוי, לכאורה, בשני ההסברים לשיטתו של רב יוסף. אם נאמר ששומר אבידה נחשב שומר שכר רק משום פרוטה דרב יוסף, אין לנו ראייה לכך ששומר אבידה שונה משאר שומרים. אולם, ההסבר השני בגמרא אומר ששומר שכר שומר מתוך מחוייבות, ולכן יש מקום לומר, כפי שמסתפק קצות החושן, שאולי חיוב השמירה שלו אינו תלוי בידיעתו על שווי החפץ.

להלכה נחלקו הראשונים כיצד לפסוק. דעת הרמב"ם (הלכות גזילה ואבידה פרק יג הלכה י) ובעקבותיו השולחן ערוך (חושן משפט סימן רסז סעיף טז) שהלכה כרב יוסף, ושומר אבידה נחשב כשומר שכר. לעומת זאת, התוספות (בבא מציעא כט. ד"ה והוי) מסיקים שהלכה כרבה, וכן פסק הרמ"א (חושן משפט שם).

משפטי שאול

הוצאה מחודשת של הספר המכיל פסקי דין עקרוניים של מו"ר מרן הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל בשבתו בבית הדין הגדול בירושלים. בספר גם משא ומתן בנושאים אלה עם גדולי הדור.
מחיר הספר 80 ₪ (לחץ לקניה)

רוצים לפתור בעיות עלפי ההלכה ובמסגרת החוק?

פנו אל: "משפט והלכה בישראל"

טלפון: 02-5382710 פקס: 02-5379626 BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG

הצנונות* שרכבו על גמל – חלק ב

הצנונות שרכבו על גמל

הירושלמי מביא את המעשה ב"עגלים הגדולים ובצנונות הגדולים" - כדי לרמז שפסיקת רבי יהודה הנשיא דומה להכרעה המפורסמת של שלמה המלך במשפט שתי הנשים שבאו לפניו (מלכים א ג, כה): "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת הַיֶּלֶד הַחַי לְשֵׁנַיִם וְתָנוּ אֶת הַחֲצִי לְאַחַת וְאֶת הַחֲצִי לְאַחַת".

פסיקת של רבי יהודה הנשיא מכילה סתירה פנימית. אם מעשיהם של החקלאים שגידלו את הירקות בשנת השמיטה אינם רצויים - ספיחי הירקות הללו צריכים להיות אסורים לגמרי גם במוצאי השביעית; ואם מעשיהם רצויים - ספיחי הירקות צריכים להיות מותרים עוד בשנת השמיטה עצמה. אולם רבי יהודה הנשיא פסק את איסור ספיחי הירקות לחצאין. הוא קיבל אותו להלכה - לתקופה של שנת השמיטה; והוא דחה אותו מהלכה - לתקופה של מוצאי השביעית.

הבעייתיות שבהכרעה שב"משפט שלמה" התגלתה מהרה, והיא שימשה את שלמה המלך כאמצעי לגלוי האמת; אולם הבעייתיות שבהכרעה של רבי יהודה הנשיא לא התגלתה. הירושלמי מרמז שהיא לא התגלתה בגלל ה"שקר". ה"שקר" מופיע במדרשים כמי שרכוב על גמל. לפיכך, הירושלמי מרכיב את ה"היתר" הזה על גמל. והוא מרמז, שה"היתר" של ספיחי הירקות במוצאי השביעית מבוסס על "שקר".

הירושלמי מספר שהביאו לפני רבי יהודה הנשיא שני צנונות גדולים כמה ימים אחרי מוצאי השביעית, והוא התפלא מאוד שהרי הם צריכים להיות אסורים כדין ספיחי השביעית. אולם ר' פריירי אמר לר' יהודה הנשיא שהם נזרעו במוצאי השביעית וכבר הספיקו להבשיל ולהגיע לגודל הזה. דבריו של ר' פריירי נראים לא מציאותיים. הצנון הוא פרי אדמה שמבשיל מהר, אולם גם הוא מבשיל רק לאחר כמה שבועות. ושני צנונות לא מגיעים לגודל של "משא גמל" גם בשיא בשלותם - ובוודאי שלא לאחר ימים ספורים.

אולם, הירושלמי מרכיב את שני הצנונות הללו על "גמל" כדי לרמז שמדובר ב"שקר". והירושלמי מרמז שרבי יהודה הנשיא לא מחה בר' פריירי על ה"שקר" הזה, מכיוון שהאירוע הזה התרחש בין ראש השנה לבין יום הכפורים - וידוע שבתקופה זו משתדלים להרבות באהבה ולא לעורר את הדין¹.

באותה שעה התיר רבי יהודה הנשיא 'לקח ירק במוצאי שביעית מיד'

הירושלמי מוסיף ומספר: "באותה שעה התיר רבי יהודה הנשיא 'לקח ירק במוצאי שביעית מיד'". אם היינו מקבלים את הסיפור שביירושלמי כאמת עובדתית ולא כספור סמלי, היה מתעורר קושי גדול ביחס להחלטה של רבי יהודה להתיר את כל הירקות. במשנה ובתוספתא מבואר שהכלל של "מְשִׁיעָה כִּי־צֵא בּוֹ" - נאמר לגבי כל מין ירק בפני עצמו. ולפיכך, גם אם היה מקום להתיר את מין הצנון מייד במוצאי השביעית על סמך הצנונות שהובאו לפניו, לא היה מקום להתיר את מיני הירק האחרים. הצנון הוא פרי אדמה שממהר להבשיל, ואי אפשר להסיק ממנו לגבי שאר מיני הירק!! מדוע רבי יהודה הנשיא הסתמך על מין הצנון כדי להתיר את כל מיני הירק מייד במוצאי השביעית!?

אולם למרות הקושי הזה, הירושלמי מספר שהסכמתו של רבי יהודה הנשיא שהצנונות שהביאו לפניו במוצאי השביעית יישארו על שולחנו, התפרשה על ידי הציבור כהיתר כללי לקנות את כל מיני הירקות - 'בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד'!! הירושלמי מרמז שהצבור ידע שהספור שר' פריירי סיפר לר' יהודה הנשיא אינו מציאותי; והצבור הניח שאם ר' יהודה הנשיא הסכים להשאיר את הצנונות הללו על שולחנו, מכאן שר' יהודה הנשיא סבור שהם מותרים מסיבה אחרת.

הצבור ידע שרבי יהודה הנשיא רוצה להקל במצוות השמיטה, וכן מבואר בסוגיית הירושלמי במסכת תענית (פ"ג ה"א). הירושלמי מספר שם שרבי יהודה הנשיא היה מתפלל שירד גשם לחקלאים היהודים שזרעו את שדותיהם בשביעית; והוא מוסיף לספר שרבי יהודה הנשיא רצה להתיר לכתחילה את השמיטה - אלא שרבי פנחס בן יאיר מנע זאת ממנו. הצבור הניח שרבי יהודה הנשיא הכריע בסופו של דבר על פשרה של "חצי-חצי" ביחס לשמיטה. הפשרה הזו מתבטאת ביחס שלו לאיסור ספיחי הירקות. הצבור הניח שר' יהודה הנשיא לא חזר בו מהסכמתו העקרונית עם שיטתם של החקלאים שגידלו את הירקות הללו בשביעית. אלא שבעקבות מחאתו של רבי פנחס בן יאיר הוא הכריע שבמשך שנת השמיטה יש לקבל את שיטת בית המדרש של משיח בן דוד, ולפסוק שספיחי הירקות אסורים מפני שהם גודלו באיסור. אולם במוצאי השמיטה יש לקבל את שיטת בית המדרש של משיח בן יוסף, ולפסוק שהירקות הללו מותרים מפני שהם גודלו בהיתר. ההיתר של רבי יהודה הנשיא הוא היתר כללי והוא מתיר גם את הירקות שגודלו ללא שימוש ב"היתר המכירה".

* הערת העורך: בעברית המודרנית המילה "צנונים" היא ריבוי של צנון, אבל בלשון חז"ל צורת הריבוי היא "צנונות".

"שני הכבשים" ו"שני הצנונות" שרכבו על הגמל.

הירושלמי מקדים ומספר בתחילה על שני כבשי קרבן-התמיד שהיו רכובים על גמל; ולאחר מכן על שני הצנונות שהיו רכובים על גמל - ושרבי יהודה הנשיא היה מוכן להתיר אותם. הירושלמי מרמז באמצעות ההקבלה הזו ש"שני הצנונות" - הם "שני כבשי התמיד". ההיתר של רבי יהודה הנשיא לא התפרש כהוראת שעה ביחס לאותה שנה בלבד, אלא הוא נקבע באופן תמידי במשנה: "רבי (יהודה הנשיא) - היתר לקח לך במוצאי שביעית מִדָּ!!!"¹
רבי יהודה הנשיא הכריע בקביעה ה"תמידית" הזו, שבמוצאי השמיטה יש לראות למפרע את החקלאים היהודים שעבדו את שדותיהם בשנת השמיטה - כמי שעשו מעשה רצוי - וכאילו הקריבו קרבן תמיד. ואמנם מבחינה חיצונית נראה כאילו הם "רוכבים על גמל" - וכאילו המעשים הללו קשורים לחטא הקדמון; אולם רבי יהודה הנשיא הכריע שיש לראות במעשיהם - "קרבנות" שמקריבים את הגאולה.

בסיכום המאמר נמצאנו למדים שה"עגל" וה"צנון" שר' פרירי הציג בפני רבי יהודה הנשיא, אינם "עגל" ו"צנון" רגילים; אלא מדובר בסמלים שמרמזים להשקפות עולם. ה"עגל" של ר' פרירי מסמל השקפת עולם שמצדדת במציאת היתרים להמשיך ולעבד את הקרקעות גם בשנת השמיטה. ה"צנון" של ר' פרירי מסמל הכרה-בדיעבד בצדקת החקלאים שגידלו את הירקות הללו, ואפילו אלו שגידלו אותם ללא שום היתר. הסמלים של ה"עגל" ושל ה"צנון" חוזרים ומופיעים באגדות נוספות שחז"ל מספרים על רבי יהודה הנשיא.²

נוסיף בשולי הדברים כי המסורת - שרבי יהודה הנשיא התיר את כל סוגי הירקות מייד במוצאי השביעית - לא היתה מוסכמת בכל רחבי ארץ ישראל; בירושלמי במסכת שביעית (פ"ו ה"ד) מובאת מסורת אחרת להיתר הזה. לדעת הירושלמי שם, שההיתר של רבי יהודה הנשיא התייחס רק ל"ירקות עלים"; אלא שהוא נכנע לאנשי ציפורי והוסיף להם היתר גם בשאר סוגי הירקות כמו בצל (וצנון) וכדו'. הרמב"ם הכריע בסופו של דבר שלא כשיטת אנשי ציפורי, והוא התיר רק את "ירקות העלים". וסיבת ההבדל בין ירקות עלים לבין שאר הירקות התבארה כבר במאמר "[שמואל והכרוב הרפואי](#)"; ובעזרה שיי"ת נרחיב בדבר במאמרים הבאים.

¹ "... ואין נותנין חרם, וכן אין משיעין אדם בבית דין, עד אחר יום כפור..." (שו"ע או"ח, סי' תר"ב)
² במדרש תנאים לדברים (כו, ט) נאמר: "אָרְךָ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ - אָרְךָ שְׁפִירוֹתֶיהָ שְׁמִינִים כִּי חֶלֶב' וּמְתוּקִים כִּדְבָשׁ'. פעם אחת נכנס רבי (יהודה הנשיא) לבני ברק ומצא שם אשכול רובץ כעגל בן שלש שנים:
המדרש מביא את הספור על אשכול הענבים הגדול שרבי יהודה הנשיא ראה, בתור ביאור לכתוב "אָרְךָ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ". וצריך להבין, מדוע רבי יהודה הנשיא לא נתן עין-רעה באשכול הגדול כמו עגל שהוא בבני ברק, והרי הוא נתן עין-רעה באשכול הגדול כמו עגל שהוא בכרמו של ר' פרירי! אולם לפי מה שהתבאר במאמר, שאשכול הענבים שנראה כמו עגל, אינו אשכול ענבים אמיתי אלא הוא סמל להשקפת עולם - הדבר מבואר; מפני שאשכול הענבים של בני ברק ואשכול הענבים של ר' פרירי - מרמזים להשקפות עולם שחלוקות זו על זו; וכדלקמן.

במאמר "[רועי הבקר שעברו את השנה](#)" הובא מאמר מהזוהר שמבאר את הכתוב בנבואת ישעיה על הגאולה - "שֶׁם יִרְעָה עֶגְלָ וְשֶׁם יִרְבֵּץ". וזו לשון הזוהר (רעיא מהימנא, ג, פנחס דף רנב, א) בתרגום חופשי: "שֶׁם יִרְעָה עֶגְלָ - זה משיח בן יוסף שנאמר בו 'בְּכֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ'; וְשֶׁם יִרְבֵּץ' - זה משיח בן דויד"
בזוהר מבואר שהכתוב - "שֶׁם יִרְעָה עֶגְלָ" מתייחס למעשיו של משיח בן יוסף שהוא "רועה" ופועל בעולם הגשמי, ואילו הכתוב "וְשֶׁם יִרְבֵּץ" מתייחס למשיח בן דויד שהוא אינו פעיל בעולם הגשמי, והוא נראה כ"רובץ". העגל של ר' פרירי מסמל את השקפת העולם של אנשי ציפורי, שהגאולה תגיע בזכות ההיתרים לעבוד גם בשנת השמיטה, ולכן רבי יהודה הנשיא נתן עין-רעה באשכול הענבים הסמלי הזה. אולם בני ברק היא עירו של רבי עקיבא, ובעיר הזו שלטה השקפת העולם של רבי עקיבא; ולפיה הגאולה תגיע בזכות תלמידיו של משיח בן דויד, שהם אינם מחפשים היתרים להמשיך ולעבוד בשביעית. ולפיכך, רבי יהודה הנשיא לא נתן עין-רעה באשכול הענבים ה"רובץ" של בני ברק, וראה בו הופעה של הברכה המיוחדת של "ארץ זבת חלב ודבש".
ובאופן דומה יש להבין את הסוגיה בכתובות (דף קיא, ב), וזו לשונה בתרגום חופשי: "רמי בר יחזקאל נקלע לבני ברק, ראה שם את אותן עיזים שאוכלות תחת התאנים, והיה נוטף דבש מהתאנים, וחלב היה נוטף מן העיזים, והיו מתערבים זה בזה. אמר: זהו קיום מה שנאמר בתורה - 'זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ'".

ה"עיזים" שבבני ברק מסמלים את שיטת "רועי הצאן", שסבורים שהגאולה תגיע בזכות רבוי התורה והמיעוט במלאכות; וה"עיזים" שאינם בהמת עבודה מסמלים את המציאות הזו. ולפיכך, רמי בר יחזקאל לא התנגד שארץ ישראל תוציא פירות משובחים כאלו.

ואמנם כפי שהתבאר המעשה שבירושלמי מוסיף לרמז, שר' פרירי הוציא מרבי יהודה הנשיא הכרה-בדיעבד במעשיהם של אנשי צפורי; וההכרה הזו מתבטאת בהיתר-הכללי של כל הירקות מייד במוצאי השביעית.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Austria, Vienna

וינה, אוסטריה

כסלו, תש"ן

עדות נגד יהודי בערכאות של גויים

שאלה

יהודי (ראובן) עשה בתמימות עסק, עם יהודי אחר (שמעון), שמעון רימה את שלטונות המס, בלי ידיעתו של ראובן. כעת מבקשים מראובן עדות, אצל הערכאות. אם ראובן יגיד אמת, אז הוא יכול להזיק לשמעון. אבל, אם הוא ישקר הוא אולי יעזור לשמעון, אבל מזיק לעצמו. האם מותר לו להעיד נגד שמעון, או זה נקרא מסירה. והאם הוא חייב להגיד לשמעון שהוא יעשה זאת?

תשובה

בנדון שלנו יש לדון מצד שני איסורים:

1. אסור למסור ישראל ביד עכו"ם, בין בגופו ובין בממונו וכו'.¹ אך כתב הרמ"א² מי שרוצה לברוח, ולא לשלם לעכו"ם מה שחייב, ואחר גילה הדבר, אין לו דין מוסר, שהרי לא הפסידו, רק שהוצרך לשלם מה שחייב. ואף שאסר הרמ"א לכתחילה, משום משיב אבידה לעכו"ם, שאני נדון דידן שנתבע להעיד³, ולא שמוסרו מיוזמתו. ואפילו בכה"ג כתב "באר הגולה" שם: "כבר פשט התיקון והמנהג שמנהיגי הקהילה עומדים על המשמר, שלא לעשות שקר ועוולה לאומות. ומכריזין ונותנים רשות לפרסם ולגלות להם, על האנשים אשר לוקחים בהקפה או לווים בהלוואה ואין דעתם לשלם וכו'".
2. אסור ליהודי יחיד להעיד אפילו אמת לפני ערכאות, כנגד יהודי אחר, במקום שדיני העכו"ם להוציא ממון ע"פ עד אחד, וא"כ יש חילול השם בדבר אם לא יעיד לו. וכגון; שייחדו העכו"ם להיות עד בדבר⁴. ולזה נראה לדמות נדון דידן, שהתביעה מהערכאות שיעיד, היא משום שהוא שותף שלו בעסק ודומה ל"יחדו", והווי חילול השם אם לא יעיד⁵. עוד יש לומר טעם נוסף להתיר, שהרי תביעה מהשלטון בענייני מיסים, יש בה "דינא דמלכותא דינא"⁶ ורשאי להעיד בה, אפילו ביחיד⁹⁸⁷.

¹ שו"ע חו"מ, סימן שפ"ח, סעיף ט'.

² שם סעיף י"ב.

³ כן נראה לדייק ממש"כ הרמ"א בסימן כ"ח, סעיף ד': "וכ"ש שבי' עדים יכולים להעיד שהרי גם בדין ישראל יתחייב על פיהם". וע"כ מפני שנתבע להעיד דלא יסתרו דבריו למש"כ בסימן שפ"ח.

⁴ שו"ע חו"מ, סימן כ"ח, סעיף ג'.

⁵ ועיין ש"ך, סימן כ"ח, ס"ק ז'.

⁶ שו"ע חו"מ, סימן שס"ט, סעיף ח'.

⁷ ע"פ תשובת הרשב"א, הובא בב"י חו"מ, סוף סימן שפ"ח, שכתב שם: "ונענש בדיני המלכות אפילו ע"פ קרובים", עיי"ש.

⁸ אמנם יש להעיר בזה, שהרמ"א בסימן שס"ט, סעיף ו' כתב שמבריה מן המכס הווי הפקעת הלוואתו דשרי, וא"כ היה אסור להעיד ע"פ מש"כ הש"ך, סימן כ"ח, ס"ק ו'. ומ"מ משום שיש בזה משום חילול השם וכמש"כ, צריך להעיד.

⁹ הערה: העובדה שאם יעיד שקר, עשוי להפסיד ע"י זה, אינה שיקול כלל, דאסור לאדם להציל עצמו בממון חבירו. (ועיין בעניין זה בריש סימן שפ"ח).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א' - ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו. אנו התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי הוּפָך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים במקום 360 ₪ 300 ₪ (לחץ לקניה)